

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet
Allmänna byrån, Rk1

Närvarande
VT, HJ, RH, AH-J, AH, FK, AR, CW

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Veronica Thörnroos

Föredragande
Vice lantråd
Harry Jansson

Protokollförare
Kanslihandläggare
Monica Lindqvist

Nr 22

Landskapsregeringens svar på Ålands lagtings spörsmål
nr 2/2020-2021 gällande ålänningarnas grundläggande
fri- och rättigheter.

ÅLR 2021/2422

Landskapsregeringen beslöt avge svar på spörsmålet i enlighet med Bilaga.

SVAR PÅ SPÖRSMÅL

Datum
2021-03-30

Till Ålands lagting

Spörsmål om ålänningarnas grundläggande fri- och rättigheter

- Spörsmål nr 2/2020-2021

Med stöd av 37 § lagtingsordningen har lagtingsledamot Katrin Sjögren med flera ställt följande spörsmål till landskapsregeringen: *Med vilket motiv åsidosätter landskapsregeringen demokratiska grundfundament och de enskilda ålänningarnas grundläggande fri- och rättigheter genom att vägra, trots tidigare motsatt praxis, bistå Justitiekanslern och Justitieombudsmannen med erforderliga utredningar och yttranden?*

Landskapsregeringen konstaterar inledningsvis att ingen åtgärd har vidtagits under regeringen Thörnroos ansvar som på något sätt påverkat ålänningarnas rättsskydd negativt. I spörsmålet hävdas även likaså på felaktiga grunder att landskapsregeringen agerat i strid med Finlands grundlag.

De missvisande påståenden som spörsmålet bygger på, baserar sig på landskapsregeringens omsorg om att det åländska samhället, oavsett Covid-19 pandemins spridning, har alla centrala samhällsfunktioner skyddade i möjligaste mån. För att reducera riskerna för avbrott i bl.a. el- och vattenförsörjningen, datakommunikationer och centrala myndighetsfunktioner, har landskapsregeringen 13.01.2021 sammanställt en lista över 70 s.k. nyckelpersoner som, om möjlighet föreligger, bör prioriteras när Ålands Hälso- och sjukvård (ÅHS) inleder den s.k. massvaccineringen.

Detta innebär att när en vaccinering av nämnda nyckelpersoner kan påbörjas, har redan samtliga riskgrupper och all central vårdpersonal erhållit sina vaccindoser. ÅHS har dock delgetts landskapsregeringens uppfattning om vilka personer som i följande skede bör prioriteras utgående från vikten av en fungerande krisberedskap.

Efter en klagan till justitieombudsmannen (JO) i Finland över beslutet 13.01.2021, har JO-ämbetet enbart begärt att få landskapsregeringens syn på vissa specifika frågeställningar. Ärendet är av sådan karaktär att det inte behövs någon ytterligare information och det föreligger inte heller några ytterligare handlingar från landskapsregeringens sida som kan ligga till grund för JO:s prövning.

Det JO har att göra i det här ärendet är en juridisk bedömning av det dokument som klagomålet rör. Landskapsregeringens juridiska bedömning behövs inte för att JO ska kunna göra sin egen juridiska bedömning. Landskapsregeringen har alltså inte i strid med 111 § 1 mom. Finlands grundlag (FFS 731/1999) vägrat ge ut de upplysningar som JO behöver för sin laglighetskontroll.

Det är JO som bedömer om JO har behörighet att behandla det aktuella klagomålet. Landskapsregeringen har även i det här ärendet utgått från att JO – trots självstyrelsemyndigheternas långvariga ifrågasättande av behörigheten – kommer att hålla fast vid sin praxis att granska åländsk förvaltning. Eftersom JO har allt material som behövs för en granskning och det i övrigt saknas hinder för JO att genomföra en laglighetskontroll, har det aldrig funnits någon risk för att det aktuella klagomålet inte skulle få sin prövning. Landskapsregeringens svar till JO har alltså inte inneburit någon kränkning av ålänningarnas grundläggande fri- och rättigheter.

Justitiekanslerns (JK) och justitieombudsmannens (JO) behörighet i landskapet Åland har berörts ett flertal gånger. Bland annat var frågan om justitiekanslerns behörighet på Åland föremål för JK i samband med två ärenden i medlet av 2000-talet. I ett ärende hade lämnats in klagomål till JK om upphävandet av en bestämmelse i en landskapsförordning. I utlåtandet till JK hävdade landskapsregeringen bland annat att JK inte bör anses ha behörighet att granska lagligheten av en landskapsförordning med stöd av 108 § grundlagen utan endast ha den rätt som allmänt tillkommer domstolar och förvaltningsmyndigheter enligt 107 §.

Frågan om justitiekanslerns behörighet på Åland var också aktuell i ett ärende år 2002 (Dnr 886/1/02). Också i detta ärende anförde landskapsregeringen att JK inte hade behörighet på Åland då det rörde sig om utövande av sådan lagstiftningsmakt som hörde till landskapets behörighet. JK delade dock inte denna uppfattning utan ansåg att: *”...justitiekanslerns behörighet under sådana omständigheter inte kan uteslutas helt, i synnerhet om det är fråga om begränsningar av eller avvikelser från de grundläggande fri- och rättigheterna.”*

Landskapsregeringen valde även att inte uttala sig om det påstående om jäv som framfördes i klagoskriften. JK konstaterade med anledning av detta att *” Om ett svar på en begäran om utredning inte innehåller något ställningstagande i påståenden som framförs i klagoskriften, så som i detta fall, måste helhetsbedömningen av ärendet göras på basis av de fakta som finns att tillgå och andra eventuella utredningar i ärendet.”*

Lagtingets självstyrelsepolitiska nämnd har vid ett flertal tillfällen berört frågeställningen, bland annat i betänkande nr 2/2005-2006. Nämnden ansåg då att landskapsregeringen bör se över hela problematiken kring frågan om hur de uppgifter som i riket ankommer på justitiekanslern samt justitieombudsmannen skall skötas i landskapet. Nämnden ansåg också att uppmärksamhet bör fästas vid såväl Ålands konstitutionella ställning som vid rättssäkerheten.

Även inför avgivandet av landskapsregeringens utlåtande av den 21 december 2020 till justitieministeriet om Finlands regerings utkast till proposition till riksdagen med förslag till lag om fördelningen av uppgifter

mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman fördes en diskussion med lagtingets självstyrelsepolitiska nämnd. Vid samrådet konstaterades ånyo att det i dagsläget är oklart vilka befogenheter JO och JK har på Åland.

Landskapsregeringen konstaterade utgående från ovan angivna omständigheter i sitt yttrande 26.02.2021 till JO-ämbetet att det inte är klarlagt vilka befogenheter JO och JK har att övervaka åländsk förvaltning eftersom reglering om detta saknas i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991)

Landskapsregeringen konstaterar med beaktande av ovanstående att ålänningarnas grundläggande fri- och rättigheter inte har kränkts samt att landskapsregeringen inte heller i strid med 111 § 1 mom. Finlands grundlag (FFS 731/1999) vägrat ge ut handlingar i ärendet.

Landskapsregeringen kommer vid kommande granskningar från JK och JO att besvara frågor som ligger till grund för ärendets avgörande samt att även i fortsättningen delge JO och JK de handlingar man begär att få ta del av.

Landskapsregeringen tar dock inte ansvar för om JK eller JO därigenom får del av eventuella sekretessbelagda handlingar som de inte har laglig rätt till med anledning av att de inte är behöriga att pröva ärendet. Landskapsregeringen vidhåller slutligen vikten av att frågan om JK:s och JO:s behörighet på Åland regleras i självstyrelselagen.

Mariehamn den 30 mars 2021

Lantråd

Veronica Thörnroos

Vicelantråd

Harry Jansson
